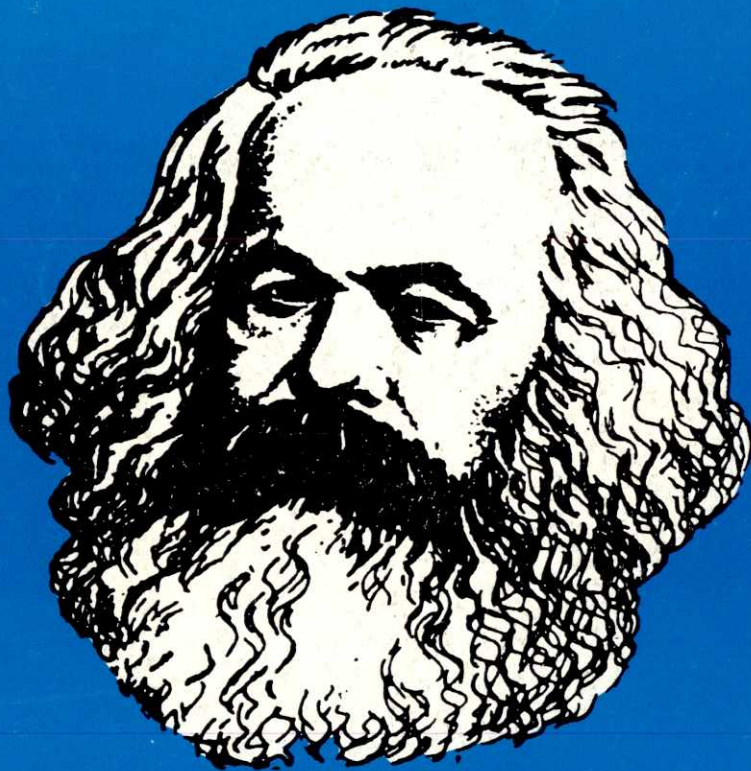

KORT INNFORING I MARXISME

FILOSOFI OG HISTORIESYN
STUDIEHEFTE FRA RØD ★ UNGDOM

Innhold:

Kapittel 1: Innledning

— Kapitalismens elendighet	3
— Hva er marxisme	7
— For å forandre verden må vi forstå verden	9

Kapittel 2: Den dialektiske materialismen

— Idealisme og materialisme	11
— Religion eller ateisme	16
— Kunnskapsteorien	22
— Spørsmål til diskusjon	27

Kapittel 3: Historisk materialisme

— Drivkreftene i historia	28
— Sosialismens nødvendighet og menneskenes oppgaver	37
— Spørsmål til diskusjon	47

Rød Ungdom har tidligere utgitt:

Hva vil Rød Ungdom, 1973

Til kamp for et sted å være, 1974

Våg å kjempe, våg å vinne, 1975

Hvorfor sosialisme?, 1979

Kan hende det gjelder å redde vår jord,
debattheft om natur og miljø, 1980

Rød Ungdoms handlingsprogram, 1980

Et ledd i en global strategi,
etter Sovjets invasjon i Afghanistan, 1980

Organisasjonshåndbok, 1981

Kort innføring i marxisme

Rød Ungdom, 1981

Trykk: A/S Duplotrykk

Oslo 1981

KAPITTEL 1

KAPITALISMENS ELENDIGHET

Kapitalismens likhet og brorskap, sult og hykleri

Kapitalismen har skapt ideen om menneskenes likeverd og like rett. Denne likheten viser seg *i praksis* i forholdet mellom Rockefeller og krøplingen som lever på gata i Calcutta. Mellom Bresjnev med ubegrensa trekkrettigheter i den sovjetiske sentralbanken og en stadig voksende stall av vestlige luksusbiler — og den vietnamesiske flyktningen, plyndra til skinnet, i det han klamra seg til en overfylt båt i Sør-Kinahavet.

Kapitalismen skapte ideen om likhet mellom raser, nasjoner og trossamfunn. I jakta på kolonier, arbeidskraft og utbytte har kapitalistene forsøkt å erobre alle land. Samtidig satte de i gang folkemord på nasjoner og folk med fremmed religion. Tysklands jøder hadde langt på vei smelta sammen med resten av samfunnet. Hitler tvang dem tilbake til ghettoene og prøvde seinere så godt han kunne å utrydde dem fysisk. England satte opp muslim mot hindu i India, greker mot tyrker på Kypros, protestant mot katolikk i Irland.

Borgerskapets oppdagelsesreisende og misjonærer kom tilbake fra Asia, Afrika og Amerika med hårreisende beretninger om de primitive innbyggernes barbariske og grusomme skikker.

Den hvite mann tok på seg «byrden» med å lære disse tilbakestående folkeslag frihet, menneskeverd og sivilisasjon. Han befri dem fra både personlig frihet og nasjonal sjølstendighet, og glemte heller ikke å befri dem fra store mengder gods og gull. Engelskmennene lærte nord-amerikas indianere sånne siviliserte skikker som å

skalpere fiendene sine. Belgierne i Congo betalte penger for ørene til døde negre. I dag selger et firma i USA tom-meskruer til de primitive latin-amerikanerne, mens høyt utdanna cubanere og øst-tyskere lærer det etiopiske politiet å torturere. Sovjet lærer de middelalderske afghanerne folkedemokratiets velsignelser.

Kapitalismens verdensmarked og verdenskrig

Kapitalismen har brutt isolasjonen mellom verdensdelene og skapt et verdensmarked der alle land og folk på jorda handler med hverandre. Verdenshandelen har etterhvert også ført til at alle folk på jorda veit om hverandre og påvirker hverandre. Kapitalismen har pekt på at alle folk på kloden har felles problemer som må løses i felleskap. Den har skapt drømmen om *en* menneskehet i *en* forent verden. Den konkrete forma det har fått er FN. Det praktiske innholdet det har fått er kampen om verdenshegemoni. Det eneste kapitalismen har klart å forene verden om i praksis er — verdenskrig.

*Kapitalismen på vei
utfør stupet.*

Kapitalismen driver seg sjøl utfor stupet

Kapitalismen er det høyest utvikla av alle de menneskesamfunn der en overklasse utbytter en underklasse. Det representerer topp-punktet i menneskelig skaperkraft, også når det gjelder hykleri og avskyelige forbrytelser. Ingen tidligere samfunnsform har drevet det så langt, når det gjelder å komme med svulstige erklæringer om herskernes prektige hensikter og samtidig praktisere så skrekkelig terror. Og her er det de sterkeste, rikeste, mest utvikla og siviliserte landa som har gått i spissen.

Kapitalismen er følgelig den vidunderligste og forferdeligste av alle samfunn der menneske utbytter menneske. Vidunderligst fordi den har skapt større frigjøring av produktivkrefter og menneskenes tenkning enn noen tidligere samfunnsform, og dermed også større muligheter for at menneskene skal kunne skape seg en verden som er god for seg sjøl. Forferdeligst fordi disse kreftene blir brukt til å utbytte, undertrykke og ødelegge mennesker i en målestokk som aldri før i historia.

Utbytting vil si at herskerne kan tilrane seg fruktene av andres arbeid.

Hva er produktivkrefter? (Slå opp på kapitlet om historiske materialisme).

I over 50 år har kapitalismen vært døende

Det betyr ikke at den ikke lever. Den lever og har fortsatt sin skaperkraft. Men samtidig er den dømt og dødssjuk. Sjukdommen viser seg blant annet i at hver ny seier kapitalismen vinner samtidig blir en ny og farligere trussel for den, et nytt og verre nederlag.

Kapitalismen har skapt en rikdom på forbruksprodukter som aldri før er kjent i historia. Under kapitalismen tar denne rikdommen form av varer. Dermed fører nettopp rikdommen til at varemarkedene blir overfylt, produksjonen stopper, kapitalismen kastes ut i voldsomme overproduksjonskriser og rikdommen forvandles til fattigdom.

Finn eksempler på at kapitalismen er dødssjuk!

Og hva så?

Det er ikke så veldig vanskelig å kritisere kapitalismen. Verden anno 1981 er kapitalistisk, og du trenger ikke være kommunist for å se at den drives av voldsomme motsigelser som gjør framtida heller utrygg.

Et kommunistisk samfunn er et samfunn uten klasser, der det ikke fins mennesker som utbytter andre mennesker.

Men kommunistenes påstand om at kapitalismen driver seg sjøl mot stupet, og at det som kommer etterpå må være sosialismen og det klasseløse kommunistiske samfunnet — se det er en konklusjon som langt færre trekker. Noen håper at kapitalismen skal kunne bli frisk igjen, hvis bare deres medisin blir brukt. Svært mange ser dystert på framtida og frykter at dagens gale verden er nest siste stopp før helvete — enten det nå måtte bli i form av atomkrig, den totale miljøkatastrofen eller en variant av despotiet, det gjennomført destruktive framtidssamfunnet som en rekke forfattere skriver om.

I disse høyrebølgetider ropes det ut at marxismen var en illusjon og sosialismen en skinnløsning. Akkurat det er det liten grunn til å bekymre seg over. Det som er litt verre er at mange som er enige med m-l-bevegelsen i kritikken av kapitalismen, likevel ikke har noen tro på den sosialistiske revolusjonen og kommunismen som alternativ. Det viktigste tilbudet vi har for å rette på dette er å sette oss inn i den marxistiske teorien.

Kunnskap om marxismen er et av de viktigste svara vi kan gi på spørsmålet;
— *hvordan skal vi få slutt på den menneskefiendtlige kapitalismen?*

Viktige punkter i dette avsnittet:

— Kapitalismen har skapt historiske framganger som den ikke klarer å bruke til menneskehetens beste.

— Kapitalismen er et råttent system som fortjener å gå i grava og som vil gå i grava.

— Den grunnleggende marxistiske teorien (filosofien, historieoppfatninga, den økonomiske teorien) er de revolusjonære sitt tyngste skyts, når det gjelder å forklare hvorfor sosialistiske revolusjoner og det klasseløse kommunistiske samfunnet med nødvendighet må komme.

HVA ER MARXISME?

Kommunistene arbeider for å forandre verden. Vi har som mål å styrte kapitalismen gjennom en sosialistisk revolusjon. På lang sikt er vårt mål et klasseløst samfunn.

Disse målsettingene bygger på en revolusjonær teori: marxismen. Marxismen er ingen religion, og vi har ingen bibel vi kan bla opp i for å finne svar på alt mulig. Marxismen er en vitenskap om samfunnet rundt oss, stilt til rådighet for arbeiderklassen og alle som vil bekjempe utbytting og urett.

Marxismen må ses på som hovedinnholdet i de teoriene som først ble utarbeida av Marx sjøl. Seinere har den kommunistiske bevegelsens praksis, framganger og tilbakeslag, utvikla og berika denne teorien.

Vi kan se på filosofien, historiesynet og den politiske økonomien, som de mest grunnleggende delene av marxismen.

Filosofien handler om forholdet mellom verden og tenkinga vår. Den gir oss et analyseredskap når vi skal ta stilling til politiske problemer, ja til alle slags motsigelser i verden rundt oss. Den marxistiske filosofien kalles den dialektiske materialismen.

Historiesynet bygger direkte på filosofien. Det forklarer de viktige drivkreftene i historia til menneskesamfunnet, og hvordan menneskene sjøl gjennom klassekampen former utviklinga. Historiesynet kalles den historiske materialismen.

Filosofi og historiesyn betegnes ofte sammen som den dialektiske og historiske materialismen. Det er det dette heftet skal handle om.

Den politiske økonomien forklarer hvordan økonomien er bygd opp og virker. Marxistenes analyse av samfunnet henter sin styrke fra den økonomiske analysen den bygger på. I hovedverket sitt, Kapitalen, gjør Marx en detaljert studie av vareøkonomien. Han forklarer hvordan utbytting foregår og profitt oppstår.

Marxismen har utvikla en teori om imperialismen som bygger på den politiske økonomien. I den direkte forlen-

Dette heftet handler om marxismens filosofi og historiesyn.

gelsen av Lenin imperialismeteori finner vi Maos teori om tre verdener.

Marxismen har også utvikla teori på en lang rekke andre områder for det revolusjonære arbeidet. For eksempel om statens rolle, revolusjonens nødvendighet og det kommunistiske partiets rolle og oppgaver. Men hvis du setter deg en del inn i de viktigste områdene som ble nevnt ovenfor, er du allerede kommet et brukbart stykke på vei i å få grep om marxismen.

For de som ønsker å lese mer, etter å ha gått igjennom dette heftet, kunne det vært lurt å se på noe fra denne litteraturlista:

DET KOMMUNISTISKE PARTIS MANIFEST

Marx og Engels:
«Det kommunistiske partis manifest». (Forlaget Oktober)
Om denne brosjyra skreiv Lenin: «Denne lille brosjyra veier mer enn store verker. Til denne dag inspirerer dens ånd hele den sosialistiske verdens organiserte og kjempende proletariat.»

Om praksis, av Mao Zedong. (kunnskapsteori og materialisme).

Om motsigelsen, av Mao Zedong. (dialektikk).

Den dialektiske og historiske materialismen, av Stalin.

Ludwig Feuerbach og slutten på den klassiske tyske filosofi, av Friedrich Engels.

Sosialismens utvikling fra utopi til vitenskap, av Friedrich Engels. (historisk materialisme)

Lønn, pris og profitt, av Karl Marx (hefte om politisk økonomi)

Det kommunistiske manifest, av Marx og Engels.

Imperialismen, av Lenin.

Formann Maos teori om de tre verdener.

Staten og revolusjonen, av Lenin.

Om religion, av Engels.

Dette materialet vil du stort sette kunne få i Oktoberbokhandler eller i Tronsmos bokhandel i Oslo. Du kan også skrive direkte til Rød Ungdom, Boks 610 sentrum, Oslo 1.

FOR Å FORANDRE VERDEN MÅ VI FORSTÅ VERDEN

Filosofi står for mange som det aller mest virkelighetsfjerne som professorer og dosenter pusler med på universitetsinstituttene.

Men filosofi handler om å forklare verden som helhet, hovedtrekkene, de mest grunnleggende forholdene. Filosofi er noe vi ikke kan stille oss likegyldige til.

Filosofisk grunnsyn avgjørende

Verken i vitenskapelig eller politisk arbeid er gode ønsker tilstrekkelig. Hvis de konklusjonene du har trukket etter å ha studert et spørsmål mer eller mindre grundig ikke stemmer med virkelighetens objektive lover, så er det uten betydning at du sjøl ønsker av hele ditt hjerte at teorien din skal slå til. I denne omgang skal vi nøye oss med å påstå at det filosofiske grunnsynet er avgjørende for hvordan vi nærmer oss problemer i såvel vitenskapen som politikken, og også avgjørende for om vi blir i stand til å finne løsninger som i store trekk viser seg å være riktige. Resten av dette heftet vil vise hva vi mener med påstanden.

Dette betyr sjølsagt ikke at personer med gæren filosofi ikke kan ha rett i en del sammenhenger. Tvert om så har kunnskapen som også religiøs og idealistisk innstilte mennesker har vært med på å samle opp gjennom historia, vært det grunnlaget som har gjort det mulig å utarbeide en marxistisk filosofi og teori om verden.

Historia til nå har stort sett vært skapt av mennesker som skjønte fint lite av det de var med på. Vi revolusjonære kommunister ønsker å forandre verden bevisst. Hvis ikke vi skal ende opp som de fleste forgjengerne våre på den historiske arena, som trodde de gjorde en ting mens det virkelige resultatet ble noe helt annet, må vi bygge våre handlinger på en korrekt forståelse av verden.

En objektiv lov er en lov som virker i den objektive verden rundt oss uavhengig av om vi har blitt klar over loven subjektivt (i hodene våre).

Er filosofi vanskelig?

Både og. De borgerlige filosofene prøver å gjøre filosofi til et vanskelig spørsmål. De fleste både store og litt mindre store filosofer har lagd sitt eget begrepsapparat. Disse er gjerne så kompliserte at bare innvidde kan sette seg skikkelig inn i innholdet i filosofien. På den måten blir den borgerlige filosofien et spørsmål for «vise menn» og det blir vanskelig for oss å påstå at filosofi er lett.

Derfor påstår vi ikke det. Også den marxistiske filosofien har hatt bruk for å innføre en del begreper, og det er nødvendig å jobbe med å forstå disse. Men det vi derimot påstår er at det bør være lett å ta stilling til hovedspørsmålet i filosofien, nemlig materialisme eller idealisme. Dette spørsmålet har gjennom historia delt filosofene i to leire, og vi påstår at det er minst like lett for en radikal arbeider å ta stilling til som for en belest professor. Det blir tema for neste avsnitt.

*Hva er idealisme?
(Se avsnittet om
idealisme og
materialisme).*

Noen viktige punkter i dette avsnittet:

- Filosofi handler om å gi et helhetlig verdensbilde, som forklarer de mest grunnleggende forholdene.
- Den som ønsker å forandre verden, må forstå verden.
- Marxistenes eneste formål med å forstå verden er å forandre verden.

KAPITTEL 2

Den dialektiske materialismen

IDEALISME OG MATERIALISME

Hva er hovedspørsmålet i filosofien? Engels sa det slik:

«Spørsmålet om tenkingas forhold til tilværelsen, om åndens forhold til naturen, er det høyeste spørsmål i hele filosofien.... Alt etter som filosofene besvarte dette spørsmålet slik eller slik delte de seg i to leire. De som hevda at ånden var opphavet til naturen, som altså i siste omgang mente at verden var skapt på et eller annet vis, utgjorde den idealistiske leiren. De andre som så naturen som det opprinnelige, hørte til de ulike skolene i materialismen.»

(«Ludwig Feuerbach og slutten på den klassiske tyske filosofi.»)

Vi ser her at definisjonen av de filosofiske retningene materialisme og idealisme skiller seg ganske mye fra hvordan disse begrepene ofte blir brukt i dagliglivet. I dagligtalen mener vi med betegnelsen materialist oftest en person som er utprega egoistisk og bare tenker på sin egen materielle vinning. Dette må ikke forveksles med den filosofiske retninga materialisme, som rett og slett betyr at tilhengerne av den ser på materien som det grunnleggende og primære mens ideene er det utledete og sekundære. Den filosofiske retninga idealisme snur ganske enkelt dette forholdet på hodet og sier i en eller annen form at ideene er det grunnleggende mens materien enten ikke tillates å eksistere eller i beste fall får lov å spille en sekundær rolle. Følgelig begår vi en stor tabbe hvis vi forveksler den filosofiske retninga idealisme med den alminnelige omtalen av en idealist som en som har høye idealer han vil fremme uten hensyn til sine egne snevre og egoistiske interesser.

*Friedrich Engels,
Marx sin nærmeste
medarbeider.*

*En materialist er
ikke en egoist som
tenker mest på egen
materiell velferd.*

*En idealist er ikke
det samme som en
person med høye
ideal.*

Hva er tenkning?

Idealismen finnes i svært forskjellige varianter. For et par hundre år sia fantes det ekstreme idealistiske filosofer (f.eks. Berkeley, en biskop som levde rundt år 1700) som hevdet at den materielle verden ikke eksisterte. Det eneste virkelige var våre sanseinntrykk, altså ideer om verden.

Slikt vil ingen idealister hevde idag. Det som holder idealistene sammen er likevel synet på forholdet mellom ideene og materien:

«... Idealismen forsvaret prinsippet om at det lavere kan bli forklart av det høyere — og spesielt, at materie kan forklares av ideer, men at ideene ikke kan forklares ved materien.» (Encyclopedia Britannica, borgerlig leksikon).

Hva mener idealistene med at ideene ikke kan forklares ved materien?

Hva betyr dette? Kort og godt at idealistene ikke godtar å se på materien som det opprinnelige. Noen kaller ideene for gud mens andre kaller dem for «styrende prinsipp». Men alle holder på en eller annen måte ideene som det grunnleggende i utviklinga, mens det materielle er henvist til en underordna rolle.

Materialismen derimot ser materien som det grunnleggende, og ideene og tenkinga som et produkt av materien.

Tenkning er materie i bevegelse. Les mer om forholdet mellom tenkinga og verden rundt oss i avsnittet om kunnskapsteorien.

Materialisten: Vi tenker med hjernen

Men hva er egentlig tanker og ideer? Materialismen vil svare at tenkning er materie i en bestemt form for bevegelse, og at organet for tenkning er hjernen. En materialist vil knytte utviklinga av tenkinga, ideene, til utviklinga av hjernen opp gjennom historia. Mye gjenstår før vi blir i stand til å gi en allsidig forklaring av tankeprosessen. Men i forhold til bare for hundre år siden, vet vi utrolig mye.

For eksempel så har legevitenskapen lokalisert styringa av de ulike kroppsfunksjonene til forskjellige deler av hjernen. Vi veit med andre ord hvor følelsene i venstre bein registreres. Og i denne høyst materielle hjernen, er det at våre ideer om verden blir til, på bakgrunn av de impulser som kommer inn.

Idealisten: Tenkinga må forklares ut ifra ideer som står over materien.

Idealistene derimot kan aldri godta at vi tenker med hjernen, rett og slett. Det ville jo være å innrømme at tankene (ideene) er et materielt fenomen. De som vil godta de mest påtrengende resultatene fra vitenskapen, vil nok alltid kunne si at vi tenker med hjernen, men! Det er alltid et men: det materielle forklarer ikke tenkinga «fullt ut». I en eller annen form må de innføre en ide på et høyere nivå for å få det hele til å gå opp. Et bærende prinsipp, en styrende hånd bak det hele — en gud. Det hjelper lite om store idealistiske filosofer som Hegel prøver å unngå å gå i tjeneste for religionen ved å kalle denne «super»ideen for verdensideen e.l. Idealismen munner alltid i en eller annen form ut i forsvar av eller understøttelse av religionen.

Derfor skal vi i neste avsnitt gå spesielt inn på religionen stilt opp mot materialismen. Men først skal vi kommentere kort noen innvendinger fra borgerlige motstandere av materialismen.

Er det riktig at all idealisme betyr direkte eller indirekte støtte til religionen,

Idealister trenger slett ikke arbeide for høye og gode idealer. Her mottar lederne for fascistjuntaen i Hellas (1967—1974) en høy kirkelig utmerkelse fra den gresk-ortodokse kirke.

Innvendinger mot materialismen

«Den enkleste formen for materialisme finner vi i påstanden om at bare materie eksisterer. Når den framsettes så likefram, er påstanden sjølsagt absurd, fordi det er klart at det eksisterer alle mulige slags ting som ikke er av materiell natur: tanker og tall og menneskelige forordninger er eksempler.»

(Encyclopedia Britannica)

Dette argumentet mot materialismen blander flere ting sammen. Materialister benekter sjølsagt ikke at tall, abstraksjoner og ideer finnes til. Den marxistiske filosofien har en kunnskapsteori som behandler hvordan ideer og teorier blir til og prøves ut. Den vil bli tatt opp i et seinere avsnitt.

Det som er riktig er at materialister nekter å løsrive ideene fra den objektive verden og gi dem en plass over den. For oss er ideene både et produkt av den materielle verden og en del av den materielle verden.

Denne typen argumenter viser at motstanderne av materialismen ofte utnytter forvirring om begreper og teorien. For eksempel kan vi oppleve at motstandere først definerer materie til å være ting som er til å ta og føle på. På det grunnlaget blir det sjølsagt lett å angripe en teori som sier at bare materie eksisterer. Derfor er det grunn til å minne om hvor enkelt Engels var i stand til å definere spørsmålet:

«Materialisme betyr å oppfatte naturen sånn som den er, uten noen slags tilsetninger.» Den marxistiske materialismen sitt syn er materien i bevegelse og den objektivt eksisterende verden er det samme.

Materialisme: mekanisk og dialektisk

Men forvirringa om innholdet i begreper skyldes ikke bare ondsinnede angripere og manglende kunnskaper blant marxistene. Den kommer også av at det har eksistert og fortsatt eksisterer ulike materialistiske skoler. Særlig viktig er det at materialismen før Marx hadde et stillestående bilde av verden, der årsak og virkning var enkle og det ikke var plass for den uendelige utviklinga som verden gjennomgår. Denne materialismen blir kalt mekanisk.

Hva menes med at ideene både er en del av og et produkt av den materielle verden?

Marx forente den filosofiske materialismen med dialektikken,

«det vil si læren om utviklinga i dens mest fullstendige, dypeste og fra ensidighet befridde form, læren om den menneskelige kunnskapens relativitet, som gir oss et speilbilde av materien, i dens evige utvikling.»

(Lenin, marxismens tre kilder..)

Dialektikken og motsigelsens plass i alle utviklingsprosesser vil ikke bli tatt opp videre i dette heftet.

Lenin. Stor marxistisk teoretiker. Leder for den russiske revolusjon i 1917.

Sammendrag av noen viktige punkter i dette avsnittet

— Spørsmålet om forholdet mellom tenkinga (ideene) og materien (det som er) er hovedspørsmålet i filosofien.

— All idealisme ser på ideene som det primære og det materielle som det sekundære.

— All idealisme betyr i sin konsekvens at verden er skapt og styrt av en høyere makt.

— For materialister er den objektive verden det samme som materien i bevegelse.

— Det finnes ulike materialistiske retninger (eks. mekanisk og dialektisk).

RELIGION ELLER ATEISME

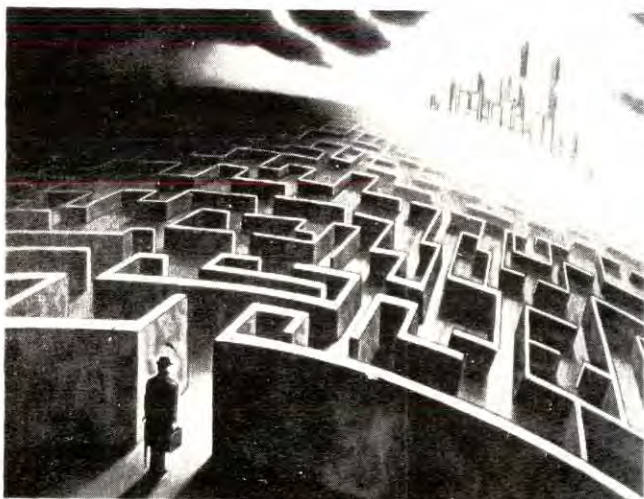
En ateist mener at det ikke finnes noen gud og at all religion er usann.

All materialisme er ateistisk. Marx er blant annet kjent som opphavsmann til beskrivelsen «religion er opium for folket.» På den andre sida hevda vi i forrige avsnitt at all idealisme støtter opp under religionen. Religionen kan godt ses på som idealismens mest utbredte og representative del. Religionen stiller idealismen på spissen. Derfor er det avgjørende å kritisere og avvise den.

Hvordan materialismen beviser at religionen ikke er sann

De religiøse hevder å kunne bevise at det må finnes en gud. En del som ikke er religiøse spør oss om vi kan bevise at det ikke finnes noen gud. Og vi svarer ja, det kan vi. Ikke ved å snu hver stein på jorda opp ned og reise til universets ende for å komme tilbake og fortelle at det ikke var noen gud der.

Men vi kan noe annet. Vi kan undersøke menneskenes historie og påvise at menneskene sjøl har skapt gudene i sitt eget bilde.

Verden kan være vanskelig å forklare — det er vanskelig å få den fulle oversikten.

Menneskene har sjøl skapt religionen

Hvis vi går tilbake til de tidligste forestillingene om ånder og guder finner vi at de var temmelig materialistiske. Fjell, elver og steiner ble tillagt personlige egenskaper og luner. Under de primitive forholda var det lite menneskene kunne stille opp mot vind og regn, tørke og flom, vekst og uår. Derfor ble løsninga å prøve å blidgjøre vær- og fruktbarhetsgudene med ofringer.

Seinere i historia utvikla det seg herskerklasser som bygde seg opp rikdommer, kriga mot hverandre om gods, gull og slaver osv. Blant disse herskerne utvikla det seg et sett med guder som dreiv med nettopp kriging og meska seg i mat, drikke og hor. Den greske, romerske og norrøne mytologien kan stå som eksempler på dette. Vi veit også at mens herskene dyrka Odin og Tor, holdt vanlige arbeidende bønder og jegere seg i stor grad til de gamle gudene for fruktbarhet- og fangst. Dette svarer også godt til at menneskene skaper seg guder utifra sin materielle stilling.

Hva med kristendommen?

Kristendommen er mer komplisert enn de gamle værgudene, men det er en direkte sammenheng. Kristendommen bygger på den jødiske husguden Javeh. Det gamle testamentet med de ti budene er nomadesamfunnets strenge og patriarkalske morallære. Men sjøl om jødene bare kunne ha en gud var det akseptert at andre stammer kunne ha andre guder.

Kristendommen oppsto i en tid med undertrykking, opprør og et romersk slavesamfunn i krise. Stilt overfor umenneskelige krefter som de ikke kunne forstå, skapte menneskene seg igjen religiøse forklaringer. Religionen fungerte både som ideologi for opprørene og som trøst ved nederlagene. Kristendommen kunne bli verdensreligion fordi den ga slipp på den gamle lokalprega guden, tok opp i seg elementer fra mange religioner og retta seg til de undertrykte og ga dem håp. Dette ga den en enorm sprengkraft og i noen århundrer ble den blodig undertrykt. Men kristendommen åpna også muligheten for herskerne til å administrere religionen, og på 300-tallet benytta de romerske keiserne seg av at vi «skal gi keiseren

*Mytologi:
Gudelære.
Fortellinger om
guder og
overnaturlige
vesener som hører
til en religion.*

*Nomadesamfunn.
Stammesamfunn
som stadig flytter,
f.eks. til nye
beitemarker.*

*Patriarkat.
Samfunnsform der
all myndighet lå hos
patriarken
(stamfaren, den
eldste mannen i en
storfamilie).*

Vatikanet er paven og resten av ledelsen for den katolske kirka.

Slavesamfunn, føydalsamfunn, adel og borgerskap: Se kapittel om historisk materialisme.

Hvorfor kan vi si at det er tilstrekkelig å vise at gud er noe menneskene har skapt?

det som keiserens er.» Fra da av ble kristendommen keiserrikets offisielle religion.

På samme måte som kristendommen oppsto under krisa for slavesamfunnet, oppsto protestantismen da føydalsystemet begynte å knake. Adelen, Vatikanet og de geistlige sto i veien for framskrittet, og vi fikk skapt en variant av kristendommen som retta seg mot adelen og Vatikanet. Luther oppfordra først bøndene til opprør, og de tok ham på ordet. Men da borgerskapet hadde nådd sin begrensa målsetting med opprøret mot Vatikanet, gikk det sammen med adelen mot bondeopprøret. Luther snudde om og oppfordret til å «slakte de gale hundene» som han sa. Og det ble gjort. Konservative overslag hevder at 300.000 bønder mista livet. Mannen som er et forbilde for blant annet den norske kirke, har disse bøndenes blod på sine hender.

Konklusjonen

Disse spredte eksemplene fra religionens historie er tilstrekkelig til å vise det vi er ute etter. Nemlig at menneskene har skapt religionen. Maktesløse overfor naturkreftene og undertrykkinga i samfunnet, har de skapt seg guder i sitt eget bilde — til trøst og støtte.

Og når vi har vist at gud er noe menneskene har skapt, trenger vi ikke vise at gud ikke eksisterer.

Når oversikten og forklaringene mangler er det nærliggende å søke hjelp fra oven.

«Gudsbeviset»

Vi sa at de religiøse hevder å kunne bevise guds eksistens. Men det er ikke bare teologer som er opptatt av å bevise guds eksistens. Gudsbevisene spiller en viktig rolle i den idealistiske filosofien. De har foreligget i en rekke utgaver opp gjennom tidene, og de har stort sett vært like anvendelige for å bevise at verdensideen må eksistere som for å bevise eksistensen av gud sjøl.

Det viktigste gudsbeviset lyder omtrent slik:

«Det er greit: Mennesket oppstod på grunnlag av mindre utvikla organismer, livet på jorda oppstod på grunnlag av en jord uten liv, jorda oppstod kanskje i en eksplosjon som skapte hele universet. Men hva skapte universet?»

«Det må finnes en skapende kraft som står bak universet. Det kan ikke ha eksistert uendelig. Alt må ha en begynnelse og slutt, men hva er på den andre siden av disse grensene?»

Grovt sett kan vi si at beviset følger følgende logikk: Finn et spørsmål som den menneskelige tenkinga ikke har klart å løse. Påstå at det er uløselig for menneskene, og vips er vi framme ved konklusjonen: Problemet kan ikke løses uten å anerkjenne en høyere, overnaturlig makt.

Uvitenhetens bevis

Når de kommer i en bestemt alder, kommer alle unger en dag inn til foreldra og sier: «Vet du hvorfor det regner?» Og når foreldra svarer nei og ber om å få høre svaret, sier unga: «Gud tisser.» Og så holder de på å le seg ihjel.

For et par hundre år sia ville dette fungert som et gudsbevis, fullt på høyde med det mest populære idag. Hva skulle en bonde som var fullstendig ukjent med meteorologi og de fysiske lovene for vannets kretsløp si til spørsmålet: Hvor kommer det livgivende regnet fra? Det kunne han sjølsagt ikke forklare, og det eneste mulige svaret ble at det måtte komme fra gud. Hadde han vært materialist så kunne han sjølsagt svart: Jeg aner ikke hvor regnet kommer fra. Det virker helt uforklarlig på meg. Men det har sikkert en naturlig materiell forklaring. Men den gangen var ikke bøndene materialister, men tvert imot svært religiøse.

I dag er det sjølsagt lett å rive et slik gudsbevis i stumper og stykker og påvise at regnet slett ikke er guds urin over markene. Men i prinsippet er det ikke noen forskjell på dette beviset og «noen må ha skapt universet» beviset. Det siste bygger også på uvitenhet. Hvilken uvitenhet?

For det første at vitenskapen ikke veit helt sikkert hvordan universet ble til, og forøvrig mangler kunnskap om det som evt. måtte vært før. Dette er med andre ord en anklage mot vitenskapen. Den har ikke løst alle spørsmål på hundre år — bare seksti millioner spørsmål som var ubesvart for et århundre siden.

For det andre utilstrekkelighet i våre ideer om tid og rom. Vi klarer ikke å forestille oss uendelighet i tida og rommet. Men for en materialist er ikke dette noe problem. Tid og rom er objektive ting som eksisterer i virkeligheten. Materiens bevegelse er nettopp bevegelse i tid og rom. Men våre begreper om tid og rom er mangelfulle. I dagliglivet oppfatter vi tida og rommet som klare og ryddige størrelser. Men ifølge relativitetsteorien til Einstein er tida relativ og rommet krumt. Det vil si at et sekund ikke nødvendigvis er et sekund og at den korteste avstand mellom to punkter ikke er den rette linje.

Men hjelpa fra oven fanger tenkinga og hindrer menneskene i å frigjøre seg med egne krefter.

Følgelig er det eneste som blir bevist av gudsbevisene, at menneskenes kunnskap er relativ og ufullkommen. Og det er utvilsomt i fullt samsvar med virkeligheten og den dialektiske materialismen.

Hva menes med dette?

Idealismen og materialismen sin samfunnsmessige funksjon

Alle radikale, også kristne kamerater, vil være enige i at religionen opp gjennom historia i stor grad har blitt brukt av herskerklassene for å holde folket nede. Du skal ikke gjøre noe med elendigheten her i verden, men pleie ditt forhold til gud og be om å få det bedre i den neste. Samtidig fins det også eksempler på at religionen blir brukt som ideologi for rettferdige opprør og bevegelser, fordi religion er det eneste språket massene forstår. Et aktuelt eksempel på det er frigjøringsbevegelsen i Afghanistan.

Å vurdere religionen og idealismen på denne måten er viktig, men ikke det viktigste. Det viktigste er at religionen og idealismen effektivt hindrer massenes innsikt i sine egne problemer. De hindrer forståelse av samfunnsforholda og klasseundertrykkinga, og de hindrer massene i å forstå opprørets muligheter og begrensninger. Materialismen derimot er revolusjonær, fordi den er sann og åpner veien nettopp til kunnskap om revolusjonens objektive muligheter. Og uten slik kunnskap er det umulig for de undertrykte å gjøre revolusjon og opprette det samfunn som det fins historiske muligheter for.

Hva menes med at materialismen er revolusjonen fordi den er sann?

Viktige punkter i dette avsnittet:

— Menneskene har sjøl skapt religionen opp igjennom historia.

— Religionen springer ut av menneskenes maktesløshet overfor naturkreftene og undertrykkinga i samfunnet.

— Religionens egen historie viser at påstandene ovenfor er riktige.

— Materialismens syn er at når vi kan bevise at menneskene har skapt gud, trenger vi ikke ytterligere bevis for at gud ikke fins.

— Derfor er all materialisme ateistisk.

— Idealismens gudsbevis bygger på uvitenhet, og beviser ikke annet enn at menneskenes kunnskaper er ufullkomne og våre begreper mangelfulle.

*Tanker er
gjenspeilinger av
verden.*

KUNNSKAPSTEORIEN

Den dialektiske materialismen sier at materien er det grunnleggende. Våre tanker og ideer er en slags gjenspeiling av materien. Tanken om et bord er sjølsagt ikke lik bordet. Vi har ikke et bord i miniatyr inne i hodet vårt. Slik er vårt syn på verden også. vårt syn på verden er ikke lik verden, det er et eller annet speilbilde av verden. Vi sanser det som er rundt oss og skaper oss et bilde av det. Men det som er rundt oss eksisterer uavhengig av oss og vårt bilde.

Når det er sånn at vi bare gjenspeiler verden oppe i hodene våre, hvordan kan vi vite om disse speilbildene forteller oss noe vesentlig? Hvordan kan vi vite om noe er sant? Kan vi i det hele tatt snakke om at noe er sant?

Sannhet

*Kant: Kjent filosof,
1724 - 1804.*

Det er mange filosofer som har sagt at det ikke finnes noen sannhet. Kant hevdet f.eks. at en aldri kunne forstå tingene helt til bunns, forstå kjerna i dem. Tingen i seg sjøl («Ding an sich») var en hemmelighet for menneskene.

Engels gikk i mot dette. Han sa at Kants teori på dette området åpna veien for det uvirkelige. Det fantes jo i følge Kant ting menneskene aldri kunne finne ut av sjøl om de strevdde aldri så mye. Dette var et forsøk på å smugle Gud inn bakveien, sa Engels.

«Den mest slående imøtegåelse av disse såvel som av alle andre filosofiske griller, er praksis, nemlig eksperiment og *industrien*. Når vi kan bevise riktigheten av vår oppfatning av en naturprosess ved selv å lage den, ved selv å frambringe den av dens betingelser og til og med benytte den til våre formål, så er det forbi med den kant-ske «tingen i seg sjøl». De kjemiske stoffene som frembringes i planter og dyr blei ved å være slike «ting i seg sjøl» inntil den organiske kjemien begynte å fremstille dem, det ene etter det andre; dermed blei «tingen i seg sjøl» en ting for oss, som f.eks. krapfargestoffet alizarin, som vi ikke lenger lar vokse på marka i kraprøtter, men framstiller langt billigere og enklere av kulltjære. Det kopernikanske solsystem var i tre hundre år en *hypotese*, som man kunne holde noen hundre, tusen og titusen mot en på, men som likevel var en hypotese; men da Leverrier fra de data som dette systemet ga, ikke bare beregnet nødvendigheten av en ukjent planet, men også det sted hvor denne planeten måtte stå på himmelen, og da Galilei så virkelig fant denne planeten, da var det kopernikanske systemet bevist» (Engels, «L. Feuerbach»).

Dette viser oss en viktig ting ved gjenspeilingsteorien. Våre første iakttagelser er ofte overflatiske og feilaktige. Våre første gjenspeilinger er ikke «sanne». Men hvordan oppstår egentlig kunnskap, hvordan er den menneskelige kunnskapsprosessen?

Sansende kunnskap

All virkelig kunnskap må begynne med erfaring — det vi si direkte sansing. Dette betyr at sanseintrykkene våre er det eneste utgangspunktet for kunnskap. Det finnes ingen kunnskap som ikke bygger på ting som er sett, følt, hørt, smakt eller luktet.

Det første og laveste skrittet i kunnskapsprosessen er nettopp det som består av sansing — direkte registrering av inntrykk.

Men de første inntrykkene våre (gjenspeilingene) trenger som nevnt ikke stemme overens med virkeligheten. Etterhvert som vi har samlet opp en del direkte inntrykk, prøver vi å ordne dem og få en sammenheng i dem. Vi

Hypotese: teori eller forklaring som ikke er bevist.

sammenholder forskjellige inntrykk og beholder noen mens vi forkaster andre.

Dette er det andre skrittet i kunnskaprossen. Det kalles den rasjonelle fasen og består i logisk tenking — bearbeiding av inntrykkene som er samla opp.

Et eksempel kan illustrere disse to fasene. Ved bare å bruke synet, kommer et menneske naturlig til å tro at jorda er flat. Men etterhvert registrerte menneskene sanseintrykk som kunne tyde på at jorda kunne ha en annen form, f.eks. at når et skip kommer til syne i det fjerne, ser du toppen av båten før du ser hele båten. Nå var det samla opp direkte inntrykk som ikke passet sammen og tida var moden for den rasjonelle fasen: Logisk tenking, forsøk på å finne fram til teorier og forklaringer på det som var samlet inn i den sansende fasen. Hos noen kloke mennesker oppstod teorien om at sanseintrykkene kunne forklares med at jorda er rund, men den er så stor at den for et menneske som bare kan se begrensa del av den, ser ut som den er flat.

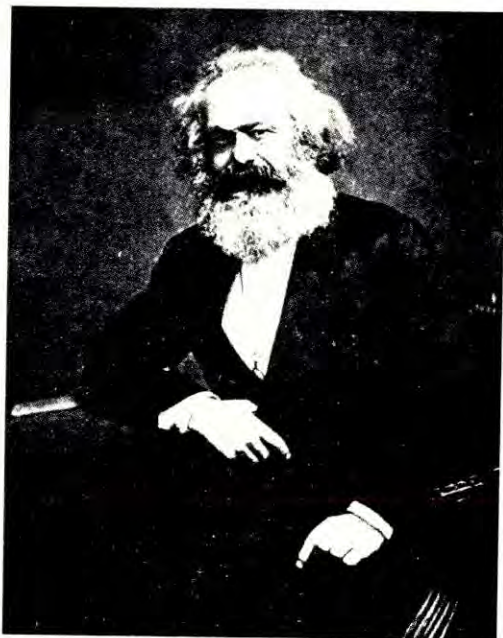
Rasjonell kunnskap

Nå hadde ideene om jordas form vært gjennom både den lave, direkte sansende fasen og en høyere fase med begrepsdanning og logisk tenking. Men det viktigste skrittet, den viktigste fasen gjensto, nemlig å prøve teoriene i praksis. Marxismen holder på at det eneste kriteriet på om kunnskapen er sann, er om den viser seg å stemme i praksis. Derfor måtte de som hevda at jorda var rund også vise dette i praksis, og det gjorde de ved at de etter noen mislykka forsøk, klarte å seile rundt jorda.

Derved hadde vi vært gjennom hele kretsløpet til kunnskapen: Først starter det hele med praksis — den direkte sansende fasen, så følger spranget til den rasjonelle fasen — logisk tenking og begrepsdannelse, til slutt det viktigste spranget tilbake til praksis igjen — prøven på om kunnskapen er riktig.

Men sjøl om det er sant at jorda er rund og ikke flat, så var også dette bare en gjenspeiling av virkeligheten og en relativ sannhet. Nye erfaringer fører til nye teorier som igjen må bevises i praksis. For eksempel har menneskene seinere funnet ut at jorda ikke er rund, men har form

*Hva menes med at
«tilbake til praksis»
er det viktigste
skrittet i
kunnskapsproses-
sen?*

Karl Marx. Formålet med marxistisk filosofi og teori er å forstå verden for å forandre den.

som en ellipsoide som er flattrykt ved polene, og ikke engang dagens bilde er det endelige bildet av jordas form.

For øvrig bør det legges til at sjøl om all kunnskap bygger på sansing, så betyr ikke det at all kunnskapen til en bestemt person, må ha blitt sanset direkte av henne. Menneskene sanser kollektivt, for å si det sånn. Vi trenger ikke hver for oss reise jorda rundt for å overbevise oss om at den ikke er flat. Vi kan bygge på andres kunnskap, f.eks. overlevert gjennom bøker. Men forutsetninga for at også den kunnskapen skal være sann er at den i første hand bygde på sansende kunnskap og at den viser seg å stemme med praksis.

Marxismens praktiske karakter

Vi hevda nettopp at det siste spranget i kunnskapsprosessen: tilbake til det praktiske livs prøve, er det viktigste. Dette er et svært viktig poeng for marxismen. I den siste av de berømte tesene om Feuerbach fra 1845, sa Marx:

«Filosofene har bare tolka verden forskjellig. Det det kommer an på er å forandre den.»

Våre kunnskaper stammer fra vår praksis, og gjennom vår praksis forandrer vi verden. Dette gjelder såvel i vitenskapelig arbeid som i produksjonen og kampen om å forandre samfunnet: klassekampen. Det er helt nødvendig for revolusjonære å studere teori. Men den eneste veien til å virkelig lære om revolusjonen er å delta i revolusjonært arbeid.

På dette grunnlaget kan vi slutte oss til Mao, som sier:
«Videre består proletariatets eneste formål med å studere verden, i å forandre den.»

(Hvor kommer de riktige tankene fra).

På den måten peker gjennomgangen av noen sentrale områder i den marxistiske filosofien direkte over i det som tas opp i neste kapittel: den historiske materialismen.

Noen av de viktigste punktene i dette avsnittet var:

— Våre ideer om verden er gjenspeilinger (gode eller dårlige) av den virkelige verden.

— De umiddelbare inntrykkene våre av tingene slik de ser ut til å være, trenger ikke å stemme med tingene slik de virkelig er.

— Praksis er det eneste kriteriet på sannhet.

— Kunnskapsprosessen går gjennom tre stadier. Først det lavere direkte sansende. Så det rasjonelle med begrepsdanning og teoridanning. Tilslutt det viktigste: tilbake til praksis gjennom det praktiske livs prøve.

— Menneskets kunnskaper om prosessene i det virkelige livet er alltid relativ, og kunnskapen går gjennom et evig kretsløp fra praksis til teori og tilbake til praksis.

— All virkelig kunnskap bygger på erfaring, enten direkte eller indirekte.

— Den som vil lære om revolusjonen må delta i den.

— Marxistenes formål med å studere verden er å forandre den.

Studiespørsmål

Spørsmål til første møte, dialektisk materialisme.

1. Bruk det heftet skriver om religion til å diskutere forskjellen mellom idealisme og materialisme. Hvorfor er religion en idealistisk filosofi? Hvorfor er det viktig å forstå skillet mellom materialisme og idealisme?

2. I «Om praksis» sier Mao: «Kunnskap begynner med erfaring, dette er materialismen i kunnskapsteorien. Det andre poenget er at kunnskap må utdypes, at den sansende fasen må utvikles til den rasjonelle fasen.» Diskuter dette. Kan dere gi eksempler på at kunnskap har utvikla seg fra sansende til rasjonell? Hva ligger i at det siste spranget i erkjennelsesprosessen, tilbake til praksis igjen, er det viktigste?

KAPITTEL 3

HISTORISK MATERIALISME

DRIVKREFTENE I HISTORIA

«.. Hva nå meg angår, så er det ikke min fortjeneste å ha oppdaget klassenes eksistens i det moderne samfunn eller kampen mellom dem. Borgerlige historikere hadde lenge før meg skildra hvordan denne klassekampen hadde utvikla seg historisk, og borgerlige økonomer hadde framstilt den økonomiske anatomen til denne utviklinga. Det jeg tilføyde av nytt var: 1. påvise at eksistensen av klasser bare er knyttet til bestemte historiske faser i produksjonens utvikling; 2. at klassekampen nødvendigvis fører til proletariats diktatur; 3. at dette diktaturet kun danner overgangen til opphevelsen av alle klasser og til et klasseløst samfunn ...»

Proletariats diktatur er en betegnelse på sosialismen, som betyr at arbeiderklassen må undertrykke de gamle herskerklassene (et lite mindretall av befolkninga).

På denne måten summerte Marx opp de historiske og politiske konklusjonene på sine studier av historia og økonomien, i et brev han skrev i mars 1852.

Disse konklusjonene er kjent for ganske mange, og finnes blant annet igjen i den norske m-l-bevegelsens programmer. Det resten av dette heftet skal handle om er fundamentet som disse konklusjonene hviler på: den historiske materialismen — synet på den historiske utviklinga til menneskesamfunnet.

Hovedtypene av samfunn gjennom historia

I eksemplene seinere vil vi komme inn på forskjellige historiske samfunnsformer. For å lette forståelsen skal vi her kort beskrive de hovedtypene samfunn historia kjenner til nå. Det blir nødvendigvis litt skjematisk, men vil likevel få fram hovedtrekka.

— *Det primitive fellesskapet.*

Menneskene levde i grupper, hovedsakelig av fangst. Primitive redskaper. Ikke noe overskudd som muliggjorde en ikke-arbeidende klasse. Felles kamp for å overleve — felleseie av produksjonsmidlene.

— *Slavesamfunnet.*

Bedre redskaper. Jordbruk skaper et visst overskudd. Samfunnet delt i slaveeiere som dyrker kultur og seg sjøl og lever i overflod, og på den andre sida slaven som var fullstendig rettsløs og kunne selges eller drepes som dyr.

— *Føydalsamfunnet.*

Redskapene utviklet seg til å muliggjøre mere produktivt individuelt jordbruk. Herskerne er den føydale adelen og geistligheten. Bøndene eies ikke av føydalherren, men er bundet til ham, og må jobbe store deler av tida si gratis på føydalherrens marker.

— *Kapitalismen.*

Det har vært industriell revolusjon og billige varer masseproduseres. Kapitalistene har makta over samfunnet i kraft av at de eier produksjonsmidlene. Arbeiderne er juridisk frie mennesker, men avhengige av å selge arbeidskrafta si til kapitalistene.

— *Sosialismen.*

Arbeiderklassen har gjort revolusjon og gjort produksjonsmidlene til samfunnsseiendom. Det produseres etter en plan for å dekke folkets behov. Det eksisterer fremdeles varemarked, rester av kapitalisme og klassekamp.

— *Kommunisme.*

Dette er det klasseløse samfunnet som historia enda ikke har opplevd, men som marxismen hevder vil oppstå når sosialismen overflødiggjør seg sjøl. Produksjonen gir overflod. Enhver kan yte etter evne og motta etter behov.

Helleristning fra bronsealderen. I steinalderen og bronsealderen levde menneskene i fellesskap. De var ikke skilt i klasser. Det fantes ingen stat.

Forholdet mellom tenking og tilværelse i menneskesamfunnets historie

Marx sitt materialistiske standpunkt i filosofien var at materien er det grunnleggende og at ideene bare er et produkt av materien. Dette standpunktet var helt avgjørende for synet på historia og på politikk generelt. Anvendt på historia ble Marx sin konklusjon at:

«Det er ikke menneskenes bevissthet som bestemmer deres tilværelse, men omvendt deres tilværelse som bestemmer deres bevissthet.»

(Forordet til kritikken av den politiske økonomien).

Ved grava til Marx sa Friedrich Engels:

«Liksom Darwin oppdaga lovene for utviklinga av den organiske naturen, oppdaga Marx utviklingsloven for historia til menneskene. Nemlig den enkle kjensgjerning, som til da hadde vært tilgrodd av ideologi, at menneskene først og fremst må spise, drikke, bo og kle seg, før de kan dyrke politikk, vitenskap, kunst, religion osv. Altså at produksjonen for å dekke de umiddelbare materielle tingene en trenger for å leve og dermed et folks eller en periodes økonomiske utviklingstrinn, til enhver tid danner grunnlaget som statsinstitusjonene, rettsoppfatninga, forestillingene om kunst, ja selv de religiøse forestillingene til menneskene har utvikla seg fra, og som de må forklares ut fra, og ikke omvendt, slik som det har skjedd til nå.»

I kapitlet om religion ble det gitt eksempler på samsvar mellom menneskenes religiøse forestillinger og livsbetingelsene deres. Men hva ligger i at statsinstitusjonene — eller mer generelt: typen samfunn — må forstås og forklares utifra det økonomiske grunnlaget sitt, utviklinga av produksjonen? Et par små eksempler kan illustrere dette.

Eksempler på samsvar mellom økonomisk utviklingstrinn og samfunnsform

I førhistorisk tid, f.eks. det som kalles steinalderen, eksisterte det ikke klasser, ikke stat og ikke utbyttere og utbyttede. Grunnen til dette var ganske enkelt at produksjonsredskapene var så primitive og produksjonen så lite utvikla at det ikke ble skapt noe overskudd som gjorde inndeling i klasser mulig. For ikke å sulte ihjel eller falle som bytte for rovdyr, måtte menneskene arbeide sammen. Felles arbeide førte til felles eie av produksjonsmidlene.

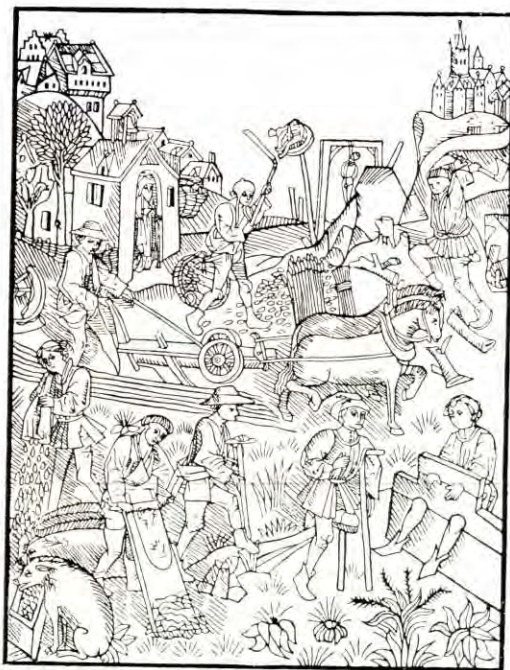
Et annet eksempel kan vi få ved å se på slavesamfunnet. I stedet for de gamle steinredskapene var det kommet metallredskaper. Det gjorde det mulig for menneskene å bli bofaste. Det oppstod jordbruk, husdyrhold og håndverk og en arbeidsdeling mellom disse. Slaveriet som allerede hadde vært i emning som husslaveri, ble nå lønnsomt. Produksjonen skapte et overskudd og privat-

Hvorfor gjorde mangelen på overskudd i produksjonen inndeling i klasser umulig?

eiendommen oppstod. Store slaveeiere ble større ved å kjøpe nye slaver, som enten ble fanget gjennom krig eller ved at frie menn som kom i gjeld måtte selge seg sjøl eller barna som slaver. Herskerne sjøl kunne nøye seg med åndsarbeid og kulturen og vitenskapen gjorde voldsomme sprang framover. Alt dette ble mulig p.g.a. innføring av de ganske primitive metallredskapene.

Forholdet mellom produktivkrefter og produksjonsforhold

Til nå har eksemplene først og fremst prøvd å vise hvorfor det økonomiske utviklingstrinnet tilsier en gitt samfunnsform. Vi skal nå prøve å forklare årsakene til den historiske utviklinga. For å gjøre det må vi først innføre to begreper, produktivkrefter og produksjonsforhold.

Føydalsamfunnet. Man ser bondens arbeide, føydalborger til høyre og til venstre, kirken med en prest i døren og tortur og terror mot de undertrykte.

Disse betyr:

PRODUKTIVKREFTENE beskriver menneskenes forhold til ting. Råvarene, produksjonsredskapene som verktøy og maskiner, menneskenes produksjonserfaring og arbeidsdyktighet. Disse faktorene utgjør tilsammen et samfunns produktivkrefter.

PRODUKSJONSFORHOLDA beskriver menneskenes forhold til hverandre i produksjonen. Det er nemlig slik at ingen produksjon foregår utafor samfunnet. All produksjon foregår innafor bestemte samfunnsmessige forbindelser for hvordan menneskene skal arbeide sammen, utveksle produktene sine osv. Det er menneskenes forhold til hverandre i produksjonen, dvs. produksjonsforholda, som forteller om det økonomiske systemet i et land er f.eks. føydalt, kapitalistisk eller sosialistisk.

Den historiske materialismen sier at produktivkreftene er den mest revolusjonære faktoren i samfunnet. De utvikler seg hele tida; står aldri stille. Menneskene lærer stadig hvordan de skal produsere bedre gjennom praksis. De oppdager nye redskaper, utvikler nye teknikker osv. Når vi ser på de store trekk i historia, så er det utviklinga av stadig nye produktivkrefter som presser fram endringer i produksjonsforholda, og dermed i hele samfunnet.

Når produktivkreftene spiller denne revolusjonære rollen som drivkraft i historia, kan vi si at det er fordi de ikke er konservative slik som samfunnet forøvrig. I produksjonsforholda inngår som nevnt forhold mellom mennesker, og menneskene er stort sett delt inn i klasser. Den herskende klassen i ethvert samfunn, dvs. den med rikdom og makt, vil alltid, utifra egeninteresse, ønske å opprettholde de rådende produksjonsforholda.

Sjøl om produksjonsforholda holder tilbake utviklinga, vil herskerklassen prøve å bevare tingenes tilstand. Ellers vil den jo miste sin makt og rikdom og sine privilegier. På denne måten skjerpes regelmessig motsigelsen mellom produktivkreftene som trenger på og produksjonsforholda som holder igjen. Denne motsigelsen kan bare løses ved at de klassene som står for de nye produksjonsforholda, styrter de gamle: en samfunnsform avløser en annen gjennom revolusjon.

Kan vi si at produksjonsforholda har en tendens til å oppføre seg konservativt, mens produktivkreftene spiller en revolusjonær rolle?

Herskerklassene vil prøve å bevare et system som er fordelaktig for dem.

Borgerskapet i begynnelsen av det 16. årh. Til venstre: Pengemannen. I midten: Kjøpmannen. Til høyre: Kremmeren. (Etter Holbein: «Bilder des Todes» (Billeder av døden).

Hvordan kapitalismen sprengte føydalismen

Kapitalismen sprengning av føydalismen er et utmerket eksempel på produktivkreftenes revolusjonære innsats.

Føydalsamfunnet hadde vokst fram etter at slavesamfunnet hadde brutt sammen ute av stand til å bringe produktivkreftene framover. En viktig årsak til dette var slavesamfunnets rovdrift på samfunnets viktigste produktivkraft, den menneskelige arbeidskrafta.

Føydalsamfunnet var et samfunn med produktivkrefter som egna seg for individuell (enkeltvis) småproduksjon. Bondens produksjonsmidler var enda primitive og tungdrevne etter vår målestokk. Dette samfunnet produserte stort sett bare for sine umiddelbare behov. En del av tida jobbet den livegne bonden for føydalherren han hørte til, for å dekke føydaladelens luksusforbruk. Resten av tida prøvde han å dyrke nok til at han og hans familie skulle klare seg.

Et stivbeint samfunn i veien for handelen

Dette samfunnet var stivbeint, oppdelt i stender, regulert av alle mulige slags forordninger som alle stammet fra gud. Men mens samfunnet sto i ro utvikla produktivkreftene seg. Vi fikk Spinning Jenny, dampkrafta og den in-

Produksjon for umiddelbare behov vil si at det som blir produsert forbrukes direkte, og ikke skal selges videre på et marked.

Stendene var: adelen, geistligheten (kirkeleiderne), borgerskapet. Vanlige folk som sto lavere enn disse ble kalt «fjerdestanden».

dustrielle revolusjonen. Byborgerskapet hadde eksistert før også uten å spille noen avgjørende rolle. Men nå hadde de fått et våpen av uant historisk styrke mellom hendene sine. Dette våpenet var de billige varene som de kunne øse utover markedet i hittil utenkelig omfang.

Føydalsamfunnet var bar beregna for handel som unn-taket, mens produksjon for umiddelbart forbruk var regelen. Stendene, reguleringene, skattene, den snyltende adelen — alt dette gamle sto nå i veien for utviklinga av handelen og med den produktivkraftene.

Under slagord som frihet, likhet og brorskap kunne borgerskapet lede massenes hat mot adelen inn i en revolusjon som brakte det sjøl til makta. For borgerskapet betydde imidlertid frihet, likhet og brorskap først og fremst fri handel, fritt verdensmarked og fri rett til å selge arbeidskrafta si til den som eier produksjonsmidler. På denne måte skapte borgerskapet nye produksjonsforhold — det kapitalistiske verdensmarkedet — som kunne slippe løs de enorme produktivkraftene som føydalsystemet holdt tilbake.

I «det kommunistiske manifest» sier Marx og Engels:
Borgerskapet har der det har kommet til makta, gjort slutt på alle føydale, patriarkiske, idylliske tilhøve. Det har ubarmhjertig revet over alle de brokete føydalbånd som knyttet mennesket til dets «naturlige foresatte», og ikke latt noe annet bånd være tilbake mellom menneskene enn den nakne interesse, den følelsesløse «kontante betaling».

Slik skapte borgerskapet produksjonsforhold som svarte til produktivkraftens utvikling. I det siste kapitlet skal vi ta opp hvordan kapitalismens egen utvikling har gjort at den graver sin egen grav, og nå sjøl er blitt den hindringa som står i veien for produktivkraftenes utvikling.

Klassekampen og menneskenes rolle i historia

Til nå har vi lagt hovedvekta på å vise hvordan utviklinga av økonomien tvinger fram endringer i samfunnet. Men det er ikke sånn at dette foregår automatisk. I samfunns-historia opptrer nemlig mennesker med bevisste viljer.

Dette gjør at lovene for samfunnsutviklinga skiller seg noe fra lovene for naturen forøvrig. Det er heller ikke vanskelig å finne eksempler på at historia ikke er noen automatisk funksjon av produktivkreftene. F.eks. har sosialismen seira i et Kina som ligger langt tilbake for det kapitalistiske Norge i utvikling av produktivkreftene.

«Klassene kjemper innbyrdes, noen klasser seirer, andre utslettes. Det er historiens gang, det har vært sivilisasjonens historie i årtusener.» (Mao Tsetung).

Mao har brukt dette bildet for å illustrere betydninga av de objektive vilkårene, og menneskets muligheter:

«Hærførere kan ikke vinne noen seier hvis de beveger seg utenfor de rammer som de objektive vilkår setter, derimot kan og må de energisk ta sikte på å vinne seier innenfor rammen av disse vilkårene. Den arena som en hærførers virksomhet utfolder seg på, må bygges på det som de objektive betingelser tillater, men på denne skueplassen kan han sette i scene en rekke fargerike, imponerende og storslagne stykker.»
 («Om den langvarige linjen»).

På den ene sida virker økonomien inn på menneskene og bestemmer vilkåra for deres samfunn og for klassenes kamp. På den andre sida virker klassekampen tilbake på økonomien. Det er nemlig klassekampen som på bestemt tidspunkt i historia fører til at et system blir avløst av et annet som frigjør utviklinga av produktivkreftene.

*Menneskene skaper
sjøl historia, men
innafor de rammene
som særlig
utviklinga av
økonomien setter.*

Det er klassekampen som skaper historia. Derfor sa Engels:

«Vi skaper sjøl vår historie, men for det første under meget bestemte forutsetninger og betingelser. Blant disse er de økonomiske til sjuende og sist avgjørende». (Brev til Bloch. Marx/Engels utvalgte skrifter. København 52. s. 489)

Den klassen som representerer de nye framskredne produksjonsforholda vil til sjuende og sist seire. Denne seieren kommer ikke lett. Den kommer som følge av langvarige kamper.

«Etter at de nye produktivkreftene er modne, blir de eksisterende produksjonsforholda og deres bærere — de herskende klasser — den «uovervinnelige» hindringa, som kan fjernes bare gjennom de nye klassers bevisste handling, gjennom disse klassenes voldelige aksjoner, gjennom revolusjonen.» (Stalin. Den historiske og dialektiske materialismen.)

Noen viktige punkter i dette avsnittet var:

— Det er menneskenes tilværelse som bestemmer deres tenkning, og ikke omvendt.

— En periodes statsinstitusjoner og politiske liv må forklares utifra samfunnets økonomiske utviklingsnivå, og ikke omvendt.

— Produktivkreftene utvikler seg stadig og er den mest revolusjonære faktoren som tvinger igjennom endringer i samfunnet forøvrig.

— Den sentrale motsigelsen å gripe fatt i for å forstå de store trekkene i den historiske utviklinga er motsigelsen mellom produktivkreftenes utvikling og produksjonsforholda.

— I klassesamfunnet vil etterhvert produksjonsforholda etterhvert henge etter utviklinga av produktivkreftene og hindre denne. Da tvinger en omstyrting av produksjonsforholda seg fram.

— Innafor de rammene økonomien setter, er det opp til menneskene å skape historia.

— Bare klassekampen kan styrte det gamle samfunnet og åpne for et nytt.

SOSIALISMENS NØDVENDIGHET OG MENNESKENES OPPGAVER

Til nå har vi sett på hvordan den marxistiske teorien stemmer med historia som har vært. Men hovedpoenget er jo at kommunistene slåss for et samfunn som skal komme. Derfor skal vi nå til slutt behandle den sosialistiske revolusjonen vi kjemper for, utifra den samme måten å se tingene på som vi brukte på den tidligere historia.

Vi hevder at det er utviklinga av motsigelsen mellom produktivkreftenes utvikling og de kapitalistiske produksjonsforholda, som vil føre til at sosialismen vil seire. Om det ikke skjer før år 2000, så vil det skje seinere. Det er vanskelig å spå om tidspunktet. Men på grunnlag av den utviklinga vi kan se at kapitalismen faktisk er inne i, kan vi si at det finnes ingen annen utvei.

Hva bygger denne påstanden på? Under kapitalismen kommer motsigelsen mellom produktivkreftene og produksjonsforholda først og fremst til uttrykk gjennom motsigelsen mellom produksjonens stadig mere samfunnsmessige karakter og den private tilegningsmåten.

Samfunnsmessig produksjon

I alle samfunn før kapitalismen foregikk produksjonen stort sett for umiddelbart forbruk. Bonden eide sjøl redskapene sine. Føydalherren eie markene sine. Bonden spiste sjøl det han klarte å dyrke på jordlappen sin, og føydaladelen forbrukte stort sett det som ble produsert på godsene deres. Hver slottsherre hadde sine vinmarker osv. På denne måten kan vi se at den samfunnsmessige karakteren til produksjonen var lite utvikla og at privat eie av produksjonsmidlene var naturlig.

Den industrielle revolusjon sprengte dette. Nå ble hovedregelen å lage produkter som ble solgt på markedet

*Hva menes med
samfunnsmessig
produksjon?*

Borgerskapet. Fra Londons børs ved meddelelsen om en av de avgjørende seire (general Cronjes overgivelse) under Boerkrigen. «De tilstedeværende utbragte ti tordnende hurraer, og så, som å et signal, blottet de sine hoder og sang «God save the Queen» (nasjonalsangen). Efter Illustrated London News, 3. mars 1900.

som varer. Produksjonen ble mer og mer samfunnsmessig og mer og mer spesialisert. Hver fabrikk må kjøpe råvarer fra andre og kanskje selge sine produkter til videreforedling. Fabrikanten av ploger trenger råvarer fra ulike kanter av verden. Han må selge produktene sine til landbruket i hele landet, eller helst hele verden. Men for at jorda skal gi avling, trengs det traktorer, kunstgjødsel, arbeidsklær osv. — produkter som alle har den samme kompliserte bakgrunn. Kornet på åkeren skal på sin side bli brød for såvel brannmenn i Oslo som gruvearbeidere på Svalbard.

Privat tilegning

For å vokse fram måtte den samfunnsmessige produksjonen sprengne de føydale lenkene. Den vokste fram på det frie kapitalistiske markedet. Men tilegnelsen av produktene fortsatte på den gamle måten. I kraft av at de eide produksjonsmidlene, hadde kapitalistene også eiendomsretten til produktene. Engels forklarte dette slik:

Hva menes med privat tilegning?

«Produksjonen er blitt en samfunnsmessig handling, varebyttet og tilegnelsen forblir individuelle handlinger utført av enkelte: Privatkapitalisten tilegner seg det samfunnsmessige produkt. Dette er den grunnleggende motsigelsen som er opphavet til alle de motsetninger nåtidens samfunn beveger seg i og som storindustrien tydelig viser.»

(Sosialismens utvikling fra utopi til vitenskap.)

Vareøkonomi: konkurranse og anarki i den samfunnsmessige produksjonen

I en vareøkonomi foregår all produksjon utifra hva om gir mest profitt. Alle kapitalister vil ha mest mulig avkastning på kapitalen sin. Derfor konkurrerer de innbyrdes, og konkurransen er hemningsløs. Når Kværnerkonsernet får kjempekontraktene på Statfjord B og C-plattformene, får Akergruppa dem ikke. Den enes død er den andres brød. I den enkelte bedrift blir det utvikla en svært avansert samfunnsmessig organisering av produksjonen, der alle ledd skal gripe inn i hverandre til rett tid. Men i produksjonen som helhet hersker det samfunnsmessig anarki: alles kamp mot alle.

Hva menes med samfunnsmessig organisering av produksjonen i den enkelte bedrift, og anarki (kaos) i produksjonen som helhet?

Overproduksjonskriser

Overproduksjonskriser er kapitalismens varemerke. Den mest berømte er den som ble utløst ved krakket i 1929 og som ble fulgt av de harde trettiåra. Det lyder paradoksalt, men det måtte faktisk en verdenskrig til for å bringe kapitalismen over den kneika. Først var det krigsproduksjonen og seinere gjenoppbygginga av de utbomba økonomiene som fikk hjula til å snurre fortere igjen. I 1981 er vi inne i den kapitalistiske verdensøkonomiens største problemer siden trettiåra. 10 millioner går arbeidsledige i Vest-Europa, over tre millioner bare på Maggie Thatcher's lille øyrike.

Engels forklarte årsakene til at kapitalismen må ris av såne kriser stikkordsmessig slik:

«På den ene siden blir maskineriet stadig mer fullkomment, og gjennom konkurransen blir dette en tvangslov for hver enkelt fabrikant og ensbetydende med at stadig flere arbeidere blir overflødige: den in-

Industriellk reservearmé; betegnelse på «hæren» av arbeidsløse.

dustrielle reservearméen. — På den andre siden en ubegrenset utvidelse av produksjonen, noe som også er en av konkurransens tvangslover for enhver fabrikant. — Alt dette fører til en voldsom utvikling av produktivkreftene, tilbudet blir større enn etterspørselen, altså overproduksjon. Markedene blir overfylte, kriser hvert tiende år, den onde sirkel: her overflod av produksjonsmidler og produkter — der overflod av arbeidere uten beskjeftigelse og eksistensmidler».

Og denne kapitalistiske meningsløsheten, at ledige arbeidere nektes å samarbeide med produksjonsmidlene fordi det er produsert for mye varer til et marked som er for lite, gjør at Engels kan felle dommen:

«Men disse to hevtengene for produksjon og samfunnsmessig velstand kan ikke samarbeide, fordi den kapitalistiske produksjonsformen forbyr produktivkreftene å virke, forbyr produktene å sirkulere, med mindre de først er blitt forvandlet til kapital. Og det er nettopp overfloden på produkter som hindrer det. Motsetningen er blitt så stor at den er blitt en meningsløshet: Produksjonsmåten gjør opprør mot bytteformen. Beviset er levert for at borgerskapet ikke lenger evner å lede sine egne samfunnsmessige produktivkrefter.»

Kapital: penger som er investert for at de skal forrente seg — bli flere.

Tankskip i opplag. Eit typisk døme på korleis den økonomiske krisa i kapitalismen har slått ut i Noreg.

Sosialisme og kommunisme

På grunnlag av en analyse av kapitalismens motsigelser som vi har skissert en del av, kunne Marx og Engels for over hundre år sia trekke konklusjonen: Kapitalismen er nødt til å gå under. Det neste som kan rette på elendigheita er at proletariatet erobrer statsmakta, og forandrer produksjonsmidlene til samfunnsmessig eiendom: det vil si innfører sosialismen. Videre hevda de at en samfunnsmessig eiendom etterhvert ville gjøre eiendom og vareøkonomi overflødig. Menneskeheten vil kunne gå inn i et klasseløst samfunn, kommunismen, der alle vil kunne nyte fulle muligheter til å utvikle sine evner, yte etter evne og motta etter behov fra en produksjon som er rikelig til alle:

«Den proletariske revolusjonen, motsetningene løses: Proletariatet erobrer samfunnsmakten og forvandler ved hjelp av denne de samfunnsmessige produksjonsmidlene som glir ut av borgerskapets hender, til offentlig eiendom. Men denne handling befri det produksjonsmidlene fra sin kapitalegenskap og gir deres samfunnsmessige karakter full frihet til å gjøre seg gjeldende. En samfunnsmessig produksjon etter forut fastsatte planer blir nå mulig. Utviklingen av produksjonen gjør den fortsatte eksistensen av forskjellige samfunnsklasser til en anakronisme. I samme forhold som anarkiet i den samfunnsmessige produksjonen forsvinner, dør også statens politiske autoritet bort. Menneskene som nå endelig er blitt herrer over sine egne samfunnsmessige forhold, blir dermed også herrer over naturen, de blir herrer over seg selv — de blir frie.»

Det første proletardiktaturet i historia var Paris-kommunen som blei oppretta i 1871. I over 2 måneder holdt arbeiderklassen i Paris makta i byen før kommunen blei knust av kontrarevolusjonær vold.

Aanarkonisme: overlevning fra fortida.

Hundre års utvikling har styrka marxismens konklusjoner

En del vil kanskje innvende at Engels sitt resonnement er logisk nok. Men kapitalismen har ikke brutt sammen på de hundre åra som er gått siden Marx og Engels kom fram til at sosialisme og kommunisme er uunngåelig.

Vi skal ikke benekte at kapitalismen har vist seg mer seiglivet en vi kommunister ofte har trodd og ønska. Også

Marx hadde venta seg et mere snarlig sammenbrudd enn slik historia er blitt. Men det er ikke som spåmenn marxistene har sin styrke. Det er som vitenskapsmenn som skal analysere verden og bli fornuftige ledere for arbeiderklassen og de undertrykte folkene.

Og hvis vi legger Marx sin vitenskapelige metode til grunn og studerer dagens verden, vil vi se at den historiske materialismen og nødvendigheten av sosialismen blir bekrefta. Vi åpna dette heftet med et avsnitt som beskrev kapitalismens elendighet anno 1981. Vi skal nærme oss slutten med å påvise at elendigheta har sin årsak i kapitalismens grunnleggende motsigelse: i den private tilegninga. Og at løsninga bare finnes i samfunnsmessig tilegning: sosialisme.

De fattige massene i den tredje verden og verdenskapitalismen

Den tredje verdens fattigdom er ikke naturgitt og nødvendig. Den er kunstig og påtvunget av det kapitalistiske verdenssystemet, eller et annet ord for det samme: av imperialismen.

Da kapitalismen erobra koloniene reiv den grunnen under mye av den tradisjonelle dyrkinga. Svære plantasjer ble rydda for eksportproduksjon, mens lite verdier ble igjen i landet. Koloniherrane og seinere de sjølvstendige regjeringene, skreiv ut skatter. Dette tvang også bønder til å legge om til produksjon av ting som kunne selges på markedet, ofte for eksport. Det skadelidende ble oftest produksjon av egen føde. Store mengder søker inn til byene der de bare finner slum og fattigdom. Det vokser opp generasjoner i den tredje verden som blir øyenvitner til den skrikende motsigelsen:

På den ene sida ser de de nye produktivkreftene. De ser at det fins maskiner som gjør det mulig å produsere mye mat. De ser forretningspalasser side om side med slum. De ser det er mulig å produsere store mengder te, kaffe, tobakk eller mineraler som de rike landa trenger.

På den andre sida ser de at landa holdes tilbake i kunstig underutvikling. Verdensmarkedets økonomiske lover ruinerer de fra før ensidig oppbygde økonomiene. Et stort antall land i den tredje verden er objektivt konkurs.

Kan vi si at det økonomiske verdenssystemet holde de fattige landa tilbake i kunstig underutvikling?

Den private tilegninga gjør at produksjonen bare bryr seg om det mest betalingsdyktige markedet. Spedalskhet, lepra, er et større problem i den tredje verden nå enn det var i Europa i middelalderen. Men det kjøpedyktige markedet finnes ikke blant sjuke i den tredje verden. Derfor blir ikke de kunnskapene og mulighetene kapitalismen har skapt nytta til å kurere lepra i den tredje verden. Legemiddelindustrien produserer i stedet sovetabletter, nervepiller og avføringsmiddel til europeere og amerikanere som eter usunn mat og sitter for mye i sofaen.

Disse motsigelsene kan kanskje verden humpe videre med en stund til. Men en løsning vil presse seg fram. Og den eneste løsninga ligger i samfunnsmessig styrt produksjon, planlagt utifra folkenes behov. Det vil si sosialisme. Og det er skjerpinga av denne motsigelsen som gjør at vi i vår generasjon har sett at det er de fattige og undertrykte nasjonene som har retta de hardeste slaga mot kapitalismen, og som utvilsomt vil stå i fremste rekke når den skal gravlegges.

Bevaring av natur og miljø og kapitalismen

Kapitalisme er livsfarlig. Den rår over krefter som er i stand til å frambringe kunstige naturkatastrofer i en målestokk som naturen sjøl ikke har noe å stille opp mot. Vi trenger ikke bare se på atomkrafta, enten den nå ligger i bomber eller i kraftverk. Den uvettige utbyggina av atomkraftverk uten at sikkerhetsspørsmåla er løst, er utvilsomt en direkte følge av jernlovene i den økonomiske konkurransen.

Men sjøl om ikke katastrofen snur opp ned på omgivelsene i løpet av sekunder og minutter, driver kapitalismen verden mot det samme resultatet i litt mer langsamt tempo. Det er allerede slippi ut så mye dritt i havene, at livet har tatt alvorlig skade i de mest forurensa havområdene. Så lenge den private bedrifts lønnsomhet er hjørnesteinen i produksjonen vil presset for å tømme enda mer uti være uimotståelig for systemet. Hvor lenge kan det fortsette?

Verdens store skogsystemer spiller en avgjørende rolle for produksjon av oksygenet til lufta. Ødelegges disse er

Er det riktig at miljøødeleggelse er en nødvendig følge av privat tilegning?

det venta klimaforandring i verden. Noen frykter at politen vil kunne smelte og føre til at vannstanden i verdenshavene stiger. Det er lett å tenke seg hva det kunne bety for Nederland. Men privat lønnsomhet gjør at store firmaer får eie skogene og tjene penger på å utrydde dem.

Det er ikke vanskelig å finne tilsvarende eksempler. Her igjen er den eneste løsinga å få en samfunnsmessig organisert produksjon, som kan planlegges uten å være blind slave for markedslovene. Bare da kan naturen og miljøet få en verdi den aldri kan få når den skal konkurrere på varemarkedet. Altså: Sosialisme.

Revolusjonen er oppgava til massene. Soldater fra Folkets Frigjøringshær passerer gjennom den kinesiske muren ved Shanhaiknan i 1948.

Kapitalisme og krig

Kapitalisme har utløst to verdenskriger. Imperialismakter som kniver om råvarer og markeder vil aldri kunne leve i fred med hverandre i lengden. Deres egen økonomi tvinger dem til å ekspandere. Det kan de bare gjøre ved å presse andre tilbake. Denne grunnleggende kilden til krig vil aldri bli borte, så lenge kapitalismen og imperialismen får lov å leve. Den vil fortsette å kaste verden ut i nye katastrofer.

I dag reagerer mange på frykten for en tredje verdenskrig med pasifisme og pessimisme. Vi hevder at den eneste reaksjonen som grunnleggende hjelper er kamp mot imperialismen for sosialismen.

Menneskenes rolle: de revolusjonære sin historiske oppgave

Vi har til nå argumentert for nødvendigheten av sosialisme og kommunisme. Men det vil aldri bli noen revolusjon hvis ikke de undertrykte sjøl reiser seg og slåss for sosialismen. Den korte oppsummeringa i «Sosialismens utvikling fra utopi til vitenskap», som alle de andre sitatene i dette avsnittet er hentet fra, avslutter Engels:

«Å gjennomføre denne verdensbefriende dåd er det moderne proletariats historiske oppgave. Å utforske til bunns denne oppgaves historiske vilkår og dermed finne fram til dens egentlige innhold og så å vekke den i dag undertrykte proletariske klassen som er kalt til aksjon, til bevissthet om sin egen viktige aksjons vilkår og innhold, det er oppgaven for arbeiderbevegelsen teoretiske uttrykk: den vitenskapelige sosialismen.»

Høyrebølge eller revolusjon i Norge?

I dagens Norge kan hverdagen 1981 virke lite oppmuntrende på radikale. Sosialismen har ikke voldsomt høy stjerne blant arbeidsfolk og ungdom. En del sosialistiske forbilder har gitt oss skuffelser. Det sosialistiske alternativet til dagens Norge har mange uavklara sider. Dette er en del av virkeligheten.

Men hvis vi prøver å forstå den historiske materialismen og bruke perspektivene fra dette heftet, når vi ser rundt oss, blir utsikten en annen. Høyrebølgen er der enda, for all del. Både Hagen, Willoch og Bygdøy-frua som ble formann i Arbeiderpartiet er der. Men vi kan se forbi dem og ut i en verden som må forandres. Vi kan se at høyrebølgen er en promp i motvind. Den lukter vondt. Men vi veit at den vil blåse bort før eller seinere.

Og da står vi igjen med valget: Resignere overfor høyrebølgen og en vanskelig verden. Nøye oss med å syns at andre er teite. Eller det vanskelige valget. Studere revolusjonær teori, delta i revolusjonært arbeid, lære for å forandre, diskutere sosialisme i Norge for å være med på å utvikle det som mangler og er skakt ved alternativet i dag.

Dette valget burde være lett, sjøl om det er vanskelig. Historia gjør ingenting av seg sjøl, uten menneskenes deltakelse.

Noen viktige punkter i dette avsnittet:

— Under kapitalismen finner vi motsigelsen mellom produktivkreftene og produksjonsforholda uttrykt i produksjonens samfunnsmessige karakter og den private tilegningsmåten.

— I denne motsigelsen finner vi årsaken til kapitalismens overproduksjonskriser, den tredje verdens elendighet, at utviklinga får gå i retning av stadig større ødeleggelser av natur og miljø, at verden stadig kastes ut i imperialistiske kriger.

— Den eneste måten å løse disse motsigelsene på, er å innføre samfunnsmessig organisering av produksjonen, samfunnets eiendom av produksjonsmidlene — sosialisme.

— Dette vil igjen legge grunnen for at eiendom og vareøkonomi etter hvert blir overflødig og sosialismen erstattes av kommunismen — det klasseløse samfunnet.

— Det neste som kan være den kraften som gjennomfører de endringene som presses fram, er menneskene. Gjennom deltakelse i klassekampen kan vi forme denne historia.

— Den historiske materialismen kan hjelpe oss til å trenge dypere ned i virkeligheten og skjønne mer av verden, enn den høyrebølgen vi kan se like rundt oss.

Spørsmål til andre møte, historisk materialisme

1. I heftet blir det sagt at *gamle produksjonsforhold til slutt vil bli erstatta med nye som samsvarer bedre med produktivkreftenes karakter. Er det riktig at dette må skje? Hvorfor? Bruk eksempler fra tidligere samfunnsformer (urkommunisme, slavesamfunn, føydalisme, kapitalisme og sosialisme).*

2. Mao Tsetung sier: «Folket og bare folket er den drivkraft som lager verdenshistorien.» (Om koalisjonsregjeringen). Videre sier han: «Det sosialistiske system vil en gang tre i stedet for det kapitalistiske system. Dette er en objektiv lov, uavhengig av menneskets vilje. Hvor sterkt de reaksjonære enn prøver å stanse historias hjul, vil revolusjonen før eller seinere komme og uunngåelig seire.» (Tale på møtet i Sovjetunionens øverste sovjet ved feiringa av den store Oktoberrevolusjonens 40-årsdag). Hvordan kan det være folket som lager verdenshistorie mens det på den andre sida er en objektiv lov uavhengig av menneskenes vilje at sosialismen vil tre i stedet for kapitalismen?

KORT INNFØRING I MARXISME

Forord

Rød Ungdom gir ut dette heftet for å spre kunnskap om noen grunnleggende områder i marxismen. Vi tar i første rekke opp den marxistiske filosofien, den dialektiske materialismen og marxismens historiesyn, den historiske materialismen. Ved å sette deg inn i marxismen vil du oppdage at denne teorien er det beste våpnet menneskeheten har til å befri verden fra sult, undertrykking og menneskelig lidelse.

Men vi må innse at det å lære krever arbeid. Å tilegne seg teori krever at du setter av tid til å lese, og det krever konsentrasjon.

Heftet er lagt opp som et studiehefte og inneholder to møter. (Kap. 2 - 3). Møtene må være godt forberedt, og deltakerne bør ha lest gjennom materialet og tenkt igjennom problemstillingen på forhånd.

Rød Ungdoms sentralstyre, høsten 1981.

Lykke til!